

ความเป็นมา

นับตั้งแต่อดีต นักศึกษา ประชาชน ร่วมพลังกันต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหารของจอมพลถนอม กิตติขจร จนประสบความสำเร็จในปี พ.ศ. 2516 นั้น บ้านเมืองได้ประสบความวุ่นวายจากการที่กลไกทางการเมืองที่มีอยู่ในขณะนั้น ไม่สามารถรองรับความตื่นตัวทางการเมืองของกลุ่มพลังต่าง ๆ ที่ได้มีมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลเผด็จการทหารจอมพลถนอมมาแล้ว แต่ถูกอำนาจของกองทัพกดเก็บเอาไว้ เมื่อรัฐบาลเผด็จการทหารต้องหลุดจากอำนาจทางการเมืองไปทันที พลังการตื่นตัวของกลุ่มต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นอย่างมากมาย จนกระทั่งสถาบันทางการเมืองที่มีอยู่ในขณะนั้นไม่อาจรองรับได้ ความขัดแย้งของกลุ่มต่าง ๆ จึงทวีขึ้นกลายเป็นการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มพลังฝ่ายซ้าย และกลุ่มพลังฝ่ายขวาจนยากที่จะแก้ไขโดยสันติวิธี และนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือดอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เป็นอันสิ้นสุดระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ปลอดจากการควบคุมของคณะทหารไปอีกครั้งหนึ่ง ด้วยระยะเวลาเพียง 3 ปี

หลังจากนั้นประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ยุคเผด็จการ โดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ภายใต้การนำของพลเรือเอกสฤษดิ์ ชลออยู่ ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองแผ่นดินล้มล้างรัฐธรรมนูญและรัฐสภาในเวลา 18.00 นาฬิกา ของวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ด้วยเหตุผลเพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคง และกฎหมายและเพื่อประเทศชาติ ซึ่งรัฐบาลที่มีอยู่ในขณะนั้นไม่สามารถรักษาสถานการณ์บ้านเมืองด้วยวิถีทางรัฐธรรมนูญได้

เนื่องจากทหารยังวิตกต่อกระแสต่อต้านและคัดค้านเผด็จการทหารของประชาชน ประกอบกับความไม่แน่ใจในเอกภาพและความไว้วางใจกันในหมู่ฝ่ายทหารระดับสูง จึงได้มอบหมายให้นายธานีรินทร์ ทรัพย์วิเชียร ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลฎีกา ผู้ซึ่งสนใจและเป็นนัก

ต่อต้านคอมมิวนิสต์โดยได้ศึกษา สร้างทฤษฎี เขียนตำราและบรรยายในสถานที่ต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ทหารเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

จากการที่นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ทางการเมือง การเลือกสรรตำแหน่งบุคคลเข้ามาร่วมคณะรัฐมนตรี จึงอยู่ในวงแคบเฉพาะเพื่อนฝูงแวดวง เล็ก ๆ ของนายธานินทร์ เท่านั้น ซึ่งการจัดตั้งดังกล่าว นับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อ ประเทศชาติ เพราะการบริหารประเทศในยามปกติ ก็จำเป็นต้องใช้บุคคลที่มีความสามารถ สูง จึงจะนำประเทศไปโดยรอดปลอดภัย ยิ่งในยามที่ต้องเผชิญกับเหตุภาวะฉุกเฉิน บั่นป่วน ประชาชนขัดแย้งกันทางความคิดอย่างสูงสุด การปฏิบัติการณ์อย่างรุนแรงจากคอมมิวนิสต์ ตลอดจนภาวะเศรษฐกิจที่เสื่อมโทรมลงไป จากปัญหาแรงงานและการนัดหยุดงาน การประท้วง และการเดินขบวนของรัฐบาลในชุกก่อน ๆ การคัดเลือกสรรบุคคลที่จะเข้ามาบริหาร ประเทศ ยิ่งทวีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญทางการเมือง มีสติปัญญา และความสามารถสูงในทุก ๆ ด้าน และมีความเข้าใจสถานการณ์ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มากกว่าต้องการบุคคลที่มีแต่ความซื่อสัตย์สุจริต แต่เพียงอย่างเดียว เท่านั้น

การบริหารราชการแผ่นดินของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้กล่าวกันว่าเป็น "เผด็จการ" บรรยายากศของบ้านเมืองภายหลังการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเป็นบรรยา- กาศของความหวาดกลัว ความวิตกกังวลของบรรดาปัญญาชน อาจารย์ในวิทยาลัยและมหา วิทยาลัยต่าง ๆ นิสิต นักศึกษาถูกมองว่าเป็นพวกซ้าย รัฐบาลได้เน้นให้ประชาชนได้ ตระหนักถึงภัย 5 ประการที่คุกคามประเทศอยู่ในขณะนั้น คือภัยจากคอมมิวนิสต์ ภัยจากการ ล้อราษฎ์บังหลวงในวงราชการ ภัยจากการที่ข้าราชการเบียดเบียนราษฎรผู้ยากไร้ ภัย จากความยากจนของราษฎรส่วนใหญ่ และภัยจากคัมภีร์ใหญ่ใฝ่สูงใครที่จะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน ในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ราษฎรถูกมองว่ายังไม่มีความรู้ความ เข้าใจในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากไม่ได้มีการกำหนดโครงสร้างที่ เหมาะสม บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ก็มีได้เคารพ ต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น เพื่อให้การบริหารประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว และเหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศที่

กำลังถูกภัย 5 ประการนี้คุกคามอยู่ รัฐบาลจึงได้ประกาศรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. สิ้น กระทบัด และมีผลทางด้านการปฏิบัติงาน (รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีเพียง 29 มาตรา)

2. ให้อำนาจรัฐอย่างกว้าง (มาตราที่ 21 ได้กำหนดว่า "ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกัน ระวัง หรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน หรือการกระทำอันเป็นการก่อกวน หรือคุกคามความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังวันใช้รัฐธรรมนูญนี้และไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และของสภาที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี มีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่ง หรือการกระทำ หรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย")

3. วางรากฐานและกำหนดโครงสร้างการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้เป็นขั้นเป็นตอน (ตามคำปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับวันที่ 22 ตุลาคม 2519 ระบุไว้ว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยยังไม่บรรลุตามเจตนารมณ์ของประชาชน เพราะมิได้มีโครงสร้างที่จะต้องพิจารณาเป็นขั้นเป็นตอนให้เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช 2517 มีอุปสรรคขัดข้องจนไม่อาจปฏิบัติให้เป็นไปโดยเรียบร้อยได้ ทั้งตัวบุคคลที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามามีส่วนมีเสียงในการปกครองประเทศ ก็มีได้เคารพต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญนั้นด้วยประการต่าง ๆ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมของชาติบ้านเมือง เป็นเหตุให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องล้มลุกคลุกคลานตลอดมา และมีท่าทีว่าชาติ บ้านเมืองจะถึงซึ่งความวิบัติ จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องกอบกู้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วยการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินให้เหมาะสม โดยจัดให้มีการพัฒนาเป็นขั้นเป็นตอนไปตามลำดับ

ดังนั้น จากการศึกษาของนายธานีร ภัยวิเชียร ได้มุ่งบริหารงานไปในด้านการป้องกันปราบปราม และทำลายคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง เค็ดชาด ทุกวิถีทาง ตาม

แบบรัฐบาลแนวทางขวาจัด เช่น การคุกคาม ชู่เซีย ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล การกวาดล้าง ปะทะ จับกุม ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ การดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหนังสือพิมพ์อย่างรุนแรง ประกอบกับปัญหาความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นระหว่างคณะรัฐบาล กับสภาที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี และสภาพปฏิบัติการปกครองแผ่นดิน อันเนื่องมาจากการแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายระหว่างกลุ่มต่าง ๆ และบุคลิกลักษณะที่ก้าวร้าวของรัฐมนตรีที่ร่วมคณะบางคน ความล้มเหลวของนโยบายและการบริหารงานที่ขาดประสิทธิภาพต่อการแก้ไขปัญหาของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายทางด้านแรงงาน นโยบายต่อภาคธุรกิจ การไม่ให้ความสำคัญหรือมุ่งแต่โจมตีว่าข้าราชการดำเนินนโยบายที่ก่อให้เกิดศัตรูรอบด้านและการปะทะกันตามแนวชายแดน ความผิดหวังที่ประชาชนได้รับจากการกำหนดนโยบาย การพัฒนาโครงสร้างประชาธิปไตยอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยใช้ระยะเวลาถึง 12 ปี ทำให้คนส่วนใหญ่รู้สึกว่าการปฏิบัติการปกครองเป็นการถอยหลัง เข้าคลองมากกว่าจะเป็นการพัฒนาและส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย เมื่อประกอบกับการที่นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ผู้นำรัฐบาลไม่มีอำนาจในการต่อรองกับกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองต่าง ๆ อย่างเพียงพอ ฐานะของรัฐบาลจึงสั่นคลอน มีผู้คิดโค่นล้มรัฐบาลมาโดยตลอด จนในที่สุดวันที่ 26 มีนาคม 2520 กลุ่มนายทหารบกจากกองพลที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี จำนวนประมาณ 300 คน ภายใต้การนำของพลเอกฉลาด หิรัญศิริ ได้ทำการยึดอำนาจการบริหารประเทศ แต่การยึดอำนาจครั้งนั้นไม่สำเร็จ และมีผลทำให้พลเอกฉลาด หิรัญศิริ ต้องถูกถอดยศและถูกประหารชีวิต หลังจากนั้นอีกเพียงไม่ถึง 7 เดือน รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ก็ถูกปฏิวัติพ้นจากอำนาจด้วยฝีมือของกลุ่มนายทหารชุดเดียวกับคณะปฏิบัติการปกครองแผ่นดินที่ได้แต่งตั้ง และให้ความคุ้มครองแก่รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร นั้นเอง

สภาพปัญหา

ถึงแม้ว่านิสิตนักศึกษาและประชาชน จะร่วมมือร่วมใจกันเข้าล้มการปกครองภายใต้รัฐบาลเผด็จการจอมพลถนอม กิตติขจร จนทำให้ไทยได้เข้าสู่ยุคประชาธิปไตยมากที่สุดนับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 มาแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากพื้นฐานโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของไทย ไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลง กลไกทางการ

เมืองที่มีอยู่ จึงไม่อาจที่จะรองรับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยต้องประสบกับความล้มเหลว เกิดรัฐบาลเผด็จการในรูปพลเรือน ภายใต้การนำของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ขึ้น แต่ทว่าการปกครองในรูปเผด็จการแนวทางขวาจัดเช่นนี้ ภายหลังที่ประชาชนได้เข้าร่วมกันเรียกร้องรัฐธรรมนูญ และมีเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตยมาแล้ว ก็ไม่อาจประสบความสำเร็จและนำไปสู่การพังทลายของรัฐบาลระบบนายธานินทร์ กรัยวิเชียร โดยหลังก่อกันจากกลุ่มต่าง ๆ ทำให้กลุ่มทหารที่ให้ความสนับสนุนและคำจุนรัฐบาลต้องเข้าทำการยึดอำนาจล้มล้างรัฐบาลเสียเอง เพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดและปรับนโยบายรัฐบาลให้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์มากขึ้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ต้องการวิเคราะห์การปฏิบัติงานของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ว่าเป็นการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมหรือไม่ และอะไรเป็นผลผลักดันให้ทหาร ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร กระทำการรัฐประหารยึดอำนาจล้มรัฐบาลที่ตนเองสนับสนุนภายในระยะเวลาเพียง 1 ปี

ความมุ่งหมาย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาถึงปัจจัยอันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐบาลเผด็จการนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ต้องประสบความล้มเหลว ทั้ง ๆ ที่สภาพการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ในช่วงเวลาดังกล่าวไม่เอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย¹

¹ศึกษารายละเอียดจากสุรพันธ์ ทัฬหสุวรรณ์, "ความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศไทย ระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519," (วิทยานิพนธ์ปริณิญา มหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523).

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลใดก็ตามที่ปกครองประเทศโดยใช้อำนาจบาใหญ่ ไม่นำพาต่อความคิดเห็นและการยอมรับของประชาชนแล้ว แม้จะมีฐานกำลังทางอาวุธสนับสนุนก็ตาม ย่อมจะต้องหันอำนาจไปโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง
2. เป็นการศึกษาเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองของประเทศไทยต่อเนื่องจากงานวิจัยของนายสุรพันธ์ ทับสุวรรณ ที่ได้ศึกษาถึงความล้มเหลวของชาติปีใดในประเทศไทย ระหว่างวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 และงานวิจัยของนายบรรลือ สุรินทร์ศิริรัฐ ที่ได้ศึกษาถึงบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาที่เป็นข้าราชการประจำ ศึกษาเฉพาะกรณีสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน อันจะทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นภาพรวมของเหตุการณ์ในขณะนั้นอย่างชัดเจน และเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองของไทยในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดช่วงหนึ่ง (ตั้งแต่ปี 2516-2520) ยิ่งขึ้น
3. เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาระบบการเมืองช่วงหนึ่งของประเทศไทย โดยใช้เป็นเอกสารคู่มืออ้างอิงในการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเหตุการณ์ทางการเมือง และการเมืองของประเทศไทย
4. เพื่อประกอบการศึกษาในบางส่วนของการศึกษาในระดับปริญญาโทบัณฑิตศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ จะเริ่มกล่าวถึงมูลเหตุของการเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี ลักษณะโครงสร้างอำนาจของรัฐบาล การปกครองและการบริหารของรัฐบาล ผลกระทบของการบริหาร ห้ายสุดคือการถูกรัฐประหาร โดยคณะทหารซึ่งเป็นผู้คัดเลือกและให้ความคุ้มครองรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร โดยจะศึกษาทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง การดำเนินงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ

วิธีการศึกษาค้นคว้าและวิจัย

1. เป็นการศึกษาที่อาศัยการวิจัยเอกสาร (documentary research) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล primary และ secondary data แนวการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเป็นในรูปแบบการพรรณนา (descriptive) รวมกับการวิเคราะห์พฤติกรรม (behavioral analysis)

การวิจัยข้อมูลจะใช้วิธีการแบบ crassectional study โดยเจาะจงวิจัยเฉพาะช่วงเวลาตั้งแต่ตุลาคม 2519-ตุลาคม 2520

นอกเหนือจากตำราทางวิชาการแล้ว ผู้เขียนยังได้ศึกษาเอกสารข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ อาทิ สิ่งพิมพ์ของทางรัฐบาล ประกาศ คำสั่งของคณะปฏิรูปตัวบทกฎหมาย สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ของสื่อมวลชน เป็นต้น

2. ศึกษาข้อเท็จจริงโดยการวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ข้อเท็จจริง รวมทั้งผลสะท้อนที่ตามมา ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบการเมืองไทยในเวลาต่อมา

3. สรุปผลการวิเคราะห์วิจัยและพิสูจน์สมมุติฐานที่กำหนดไว้ ตลอดจนการเสนอข้อคิดเห็นและแนวความคิดที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

สมมุติฐานในการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่ารัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นรัฐบาลที่ปกครองประเทศในระบบเผด็จการอำนาจนิยม และสาเหตุแห่งการรัฐประหารล้มรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร

การนำเสนอเรื่อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องความล้มเหลวของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียรนี้ ผู้วิจัยได้วางแนวทางการนำเสนอวิทยานิพนธ์ โดยเรียงตามลำดับความสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. บทที่หนึ่ง เป็นการกล่าวนำเรื่องถึงความเป็นมา และสภาพปัญหาทางการเมืองไทย จุดมุ่งหมายของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ วิธีการศึกษาค้นคว้า ขอบเขตของการศึกษา สมมุติฐาน และแนวการนำเสนอ
2. บทที่สอง เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ถึงระบบการปกครองแบบเผด็จการ และความเป็นมาของเผด็จการในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2519
3. บทที่สาม เป็นการวิเคราะห์ถึงลักษณะการเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองของรัฐบาลชุนนายธานินทร์ กรัยวิเชียร และลักษณะโครงสร้างอำนาจของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร
4. บทที่สี่ เป็นการศึกษาถึงลักษณะการบริหารและการปกครองของรัฐบาล นายธานินทร์ กรัยวิเชียร และวิเคราะห์ถึงผลและผลสะท้อนของการปกครองของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร จากการใช้อำนาจเข้าคุกคาม ชู่ชีพประชาชน โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ความเป็นธรรม ประกอบกับความค้อยประสิทธิภาพในการบริหารงานของรัฐบาล ทำให้ประเทศไทยต้องประสบความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ความแตกแยกในหมู่ข้าราชการ ประชาชน ความไม่สงบที่เกิดขึ้น ทั้งจากผู้อก่อการร้าย คอมมิวนิสต์ โจรผู้ร้าย และจากประเทศเพื่อนบ้านตามแนวชายแดนอันเนื่องมาจากนโยบายการสร้างศัตรูรอบบ้านของรัฐบาล จนกระทั่งมีการกล่าวอย่างแพร่หลายว่า "ถ้าใครทำไม่ได้ดีกว่าเก่า ก็ไม่ใช่คน"²

² เขียน ชีระวิทย์, "โฉมหน้าการเมืองไทย," ใน วารสารสังคมศาสตร์ 16 (เมษายน-มิถุนายน 2522) : 46-58.

5. บทที่ห้า จะเป็นการสรุปผลโดยจะสรุปการวิเคราะห์วิจัย ซึ่งเป็นการพิสูจน์สมมุติฐานที่ได้กำหนดไว้ ตลอดจนศึกษาสาเหตุที่ทหารเข้ามาทำรัฐประหาร ยึดอำนาจล้มรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เพียงชั่วระยะเวลาเพียง 1 ปี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้มีงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรีอยู่มากมาย ซึ่งจะศึกษาเพิ่มเติมจากงานศึกษาวิจัยฉบับนี้ ได้ดังต่อไปนี้

1. สุรพันธ์ ทับสุวรรณ "ความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศไทย ระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519," (วิทยานิพนธ์ปริญพามหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523)

2. ชาญวดี วัชรพุกก์, "ประชาธิปไตยแบบไทย : ศึกษาผลการนำแนวคิดและกลไกระบบประชาธิปไตยมาใช้ในเมืองไทย, " (วิทยานิพนธ์ปริญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526)

3. ระวีวรรณ ประกอบผล "สื่อมวลชนกับวิกฤติการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528).